

Outstanding Universal Value (definitief concept)

Datum: 03-02-2016

Korte samenvatting

De Nieuwe Hollandse Waterlinie is samen met de Stelling van Amsterdam een buitengewoon compleet voorbeeld van een negentiende eeuwse waterlinie. Het ingenieuze hydrologische verdedigingssysteem met inundatiekanalen, sluizen, dijken en kaden, forten en andere militaire bouwwerken vormen een lijn van ruim 200 kilometer van met elkaar verbonden elementen in het landschap. De homogeniteit en de positie van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het landschap zijn nagenoeg ongewijzigd en herkenbaar gebleven door de tijd heen. De Nieuwe Hollandse Waterlinie voegt zich perfect in de middeleeuwse landschapstructuur.

Met de hoofdverdedigingslijn, gevormd door dijken en kaden, markeert de Nieuwe Hollandse Waterlinie de overgang van hoog naar laag Nederland. De linie scheidde het economische en bestuurlijke hart (de Randstad) in het laaggelegen westen van het oosten. De landschappelijke opbouw vormde de basis voor de aanleg van het ingenieuze inundatiesysteem. De Inundatiewet en de Kringenwet, hebben een uniek landschap achtergelaten door de ruimtelijke ontwikkelingen te sturen volgens duidelijke richtlijnen en controlemechanismen. Hierdoor is de historische structuur van de tot op de dag van vandaag nog altijd herkenbaar in het landschap en van grote recreatieve betekenis voor de omliggende steden.

Het watermanagementsysteem dat ingezet werd voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie (en Stelling van Amsterdam) geeft inzicht in de evolutie van de techniek en het waterbeheer, maar ook van het (bestuurlijke) organisatievermogen en de samenwerking tussen de vele waterbeheerders. Een uiterst complex systeem zorgde voor het onder water zetten van het gebied. Dit stelsel was vooral gebaseerd op de beheersing van de verschillende waterpeilen in het gebied door middel van dijken, kaden en sluizen. Het systeem maakte gebruik van bestaande civiele elementen en daarnaast werden elementen toegevoegd die speciaal voor dit doel waren ontworpen. In de ontwikkeling van het systeem speelde de urgentie om gebieden steeds sneller te kunnen inunderen een belangrijke rol.

De strategisch gepositioneerde militaire werken zijn onlosmakelijk verbonden met het watermanagementsysteem en dienden ter bescherming van het inundatiesysteem en dekten de accessen. Het verdedigingssysteem van militaire werken laat meer dan 350 jaar historische ontwikkeling zien van de militaire architectuur op het gebied van vestingbouw. De tijdlijn waarlangs de werken zijn gebouwd begint met kastelen als het Muider slot en Loevestein uit de 13de eeuw. Daarna volgen de zestiende en zeventiende eeuwse vestingsteden zoals Naarden en Gorinchem. Specifiek voor de Stelling van Amsterdam & Nieuwe Hollandse Waterlinie zijn de zeven bouwperiodes van bakstenen forten uit de negentiende eeuw tot en met de kleinere betonnen constructies uit de twintigste eeuw.

Criterium (ii)

Het is een gaaf bewaard gebleven complex van permanente verdedigingsbouw. De 'techniek van verdediging', heeft zich in twee eeuwen ontwikkeld en vervolgens geperfectioneerd en toegepast in de SVA; het inrichten van een verdedigingswerk met een gecompliceerd systeem van waterhuishouding dat zijn kracht ontleent aan onderwaterzettingen (inundaties). Bij deze vorm van verdedigingswerken is sprake van een uitzonderlijke combinatie van natuur en cultuur. Samen met de SVA is dit op water gebaseerde militaire systeem voor het eerst in deze omvang systematisch toegepast. Deze 220 kilometer lange hoofddefensie van Nederland is daarmee uniek in de wereld en uitzonderlijk te noemen. Het systeem is voor het eerst op gecontroleerde wijze toegepast in de NHW en vervolgens gebruikt door heel Nederland en in andere delen van West Europa. De NHW is een samenhangend en levend cultuurlandschap, waar natuurlijke elementen als water en bodemgesteldheid door de mens zijn opgenomen in een zorgvuldig aangelegd stelsel van kunstwerken, waardoor een herkenbare structuur in het landschap is gevormd. Nog steeds ontwikkelt het karakteristieke (militaire) polderlandschap zich ten behoeve van een continue en adequate beheersing van het watersysteem in Nederland.

Alle onderdelen hebben een historisch-functionele, geografische en visuele relatie tot elkaar. Deze is uit de aard van het ontwerp tot in de details rationeel bepaald. De structuur van het geheel van de NHW bestaat uit herkenbaar samenhangende onderdelen die wat betreft locatie en inrichting zijn bepaald door de militaire situatie ter plaatse. De lengte, oppervlakte en omvang van de NHW is aanzienlijk. De hoofdweerstandslijn strekt zich uit over 85 kilometer en markeert de overgang van hoog naar laag Nederland. De linie scheidde het economische en bestuurlijke hart in het westen van Nederland om een invasie uit het oosten te weren. De NHW heeft een bepalende en directe invloed gehad op de ruimtelijke ontwikkeling van het stedelijke en landelijke gebied in de omgeving van de linie. De ruimtelijke ordening en inrichting in dit gebied is bepaald door de invloed van de bepalingen uit de Kringenwet van 1853, de Vestingwet van 1874 en de Inundatiewet van 1896. De NHW als 'strategisch landschap' vormt als het ware een extra bindend en ordenend element in het bestaande cultuurlandschap. Beide landschappen, het strategische en het bestaande cultuurlandschap grijpen hier op uitzonderlijke wijze in elkaar. De NHW vormt samen de kringstelling SvA een aaneengesloten militair verdedigingssysteem gebaseerd op het gecontroleerd onder water zetten van de polders en het beschermen van accessen door militaire werken. De beide linies zijn steeds verder verbeterd en geperfectioneerd.

Criterium (iv)

De verdedigingswerken uit de NHW tonen de steeds verdergaande perfectionering in het ontwerp van de verdedigingslinie en de typologie van verdedigingswerken. Met name deze vrijwel volledig bewaard gebleven liniestructuur en de ontwikkeling in bouwfasen als gevolg van de ontwikkeling van wapens is uitzonderlijk in de Europese defensie landschap. Door het toevoegen van de NHW aan de SvA ontstaat een compleet beeld. De samengestelde elementen van de site zijn gemaakt in een tijdsbestek van meer dan 350 jaar en illustreren de ontwikkeling van zowel fortbouw als militair waterbeheer. Heldere ontwerprichtlijnen en controlemechanismen vormen de basis van de NHW. De nominatie omvat versterkte steden (vestingsteden) en bakstenen en betonnen militaire werken, die een voorbeeld zijn van de verschillende opeenvolgende bouwfasen, evenals een voorbeeld van het meest geavanceerde water management systeem voor militaire doeleinden, gevormd door sluizen en dijken waar ook ter wereld. Waterstaatkundige werken zijn karakteristiek in en voor het Nederlandse cultuurlandschap. De (technologische) ontwikkeling komt voort uit de civiele waterbouw. In typologisch opzicht zijn de waterstaatkundige werken voor militaire doeleinden hoogst zeldzaam en komen elders in de wereld op deze wijze niet voor.

Criterium (v)

Niet alleen het zich verdedigen tegen het water, maar ook verdedigen met water hoort bij de Nederlandse identiteit. De NHW en de SvA vormen een uitzonderlijke Linie in Europa. De aanleg van een dergelijke verdedigingslinie weerspiegelt de opkomst van het nationaal besef, zoals zich dat in het Europa van de 19-de eeuw ontwikkeld heeft. Een natie kon alleen tot ontwikkeling komen als zij haar onafhankelijkheid en eenheid kon veiligstellen. De stichting van het Koninkrijk der Nederlanden (1815) maakte een dergelijke ingreep op nationaal niveau mogelijk. Dit ingenieuze watermanagementsysteem wat diende ter verdediging van het bestuurlijk en economisch hart heeft zowel betekenis voor Nederland als voor de bredere Europese context. De site illustreert het Nederlandse meesterschap van land- en waterbeheersing in de ruimste zin. De specifieke technologie van de inundatievoorzieningen in de NHW onderstreept dit. Ondanks dat de linie geen militaire betekenis meer heeft, maakt het watermanagementsysteem nog steeds deel uit van het zich steeds verder ontwikkelde Nederlandse poldersysteem. De NHW laat de ontwikkeling zien van het gebruik van gecontroleerde onderwaterzetting (inundatie) als verdediging. Deze 'extension' maakt het overzicht van de bouwfasen van de SvA & NHW als nationaal verdedigingswerk compleet als hoofddefensie van het hele land. De symbiose tussen het militaire systeem en de het watermanagementsysteem gebaseerd op het in de middeleeuwen ontwikkelde Nederlandse polderlandschap, vormt een uniek strategisch landschap. Dit typisch Nederlandse landschap is een voorbeeld van de Nederlandse vernuft op het gebied van watermanagement, militaire architectuur en landschapsplanning.

Attributen / significante elementen

Strategisch landschap

- Hoofdverdedigingslijn
- Komkeringen
- Inundatiekommen
- Accessen
- Verboden Kringen
- Houten huizen

Watermanagementsysteem

- Dijken en kaden
 - Rivierdijken
 - Polder kaden
- Waterwegen en inundatiekanalen
 - Rivieren
 - Inundatiekanalen en toevoerkanalen
- Inundatiesluizen
 - Hoofdinlaten
 - Verspreidingssluizen
 - Waaiersluizen
 - Damsluizen
 - Duikersluizen
 - Ontlastsluizen
 - Schutsluis
- Ondersteunende waterwerken
 - Gemalen
 - Uitlozingskommen
 - Dammen met duikers
 - Schotbalkenloodsen
 - Plofsluis
 - Plofduiker

Militaire Werken

- Vestingen
- Forten, werken en batterijen
- Groepsschuilplaatsen
 - batterijschuilplaats 1915
 - mootschuilplaats 1916
 - schuilplaats 1916 I
 - schuilplaats 1916 II
 - groepsschuilplaats 1918 I
 - groepsschuilplaats 1918 II
 - groepsschuilplaats 1939-1940 (type P)
- Kazematten
 - Koepelkazemat type G
 - Kanonkazemat
 - Mitrailleurkazemat
 - V.I.S.-kazemat
 - Stekelvarken Pannerden
- Andere militaire objecten
 - Gedekte gemeenschapswegen
 - Loopgraven
 - Tankgrachten
 - Versperringen